

Nīcgales purva ainavu raksturojums un plānotās darbības ietekmes izvērtējums

derīgo izrakteņu (kūdras) atradnes „Nīcgales purvs”,
kūdras ieguves lauku paplašināšanai paredzētajās teritorijās
un paredzētās darbības tiešās ietekmes zonā
Daugavpils novadā, Nīcgales pagastā

Nīcgales purva un tā apkārtnes ainaviskais un kultūrvēsturiskais nozīmīgums.

Tuvākie valsts aizsargājamie kultūras, rekreācijas un tūrisma objekti

Nīcgales purvs izveidojies gandrīz paralēli Daugavai ledāja garenstieptā ieplakā, kur pieledāja ezera apstākļos, pārskalojot morēnu, uzkrājušies, vāji caurlaidīgie mālainie nogulumi. Tie veicinājuši vēl līdzenāka reljefa izveidošanos, un tikai dziļākajās vietās saglabājušies nelieli pazeminājumi. Vienā no tiem izveidojušies pārmitri apstākļi un sācis veidoties Nīcgales purvs. Tas mūsdienās ir sasniedzis augstā tipa sūnu purva stadiju ar tai raksturīgo augstā purva ainavu. Taču kopš 20. gadsimta 70-to gadu sākuma purva centrālajā daļā notiek kūdras ieguve, kas būtiski ir izmainījusi ainavu.

Atbilstoši Latvijas ainavrajonēšanai (Ramans, 1994), Nīcgales purva teritorija, tostarp paredzētā darbības paplašināšanas vieta, ietilpst Aiviekstes zemes ainavzemē Dienvidlatgales purvainē, kurai raksturīgo purvu ainavu attīstību veicinājis salīdzinoši līdzenais reljefs un vāji caurlaidīgie mālainie nogulumi. Tā rezultātā izveidojušies slikti dabiskās drenāžas apstākļi, kas, savukārt, veicinājuši pārmitras vides veidošanos un plašo Krievu purva masīva, kas ietver piecus purvus, attīstību. Viens no tiem ir Nīcgales purvs, kas atrodas Dienvidlatgales purvaines dienviddaļā un dienvidos un austrumos robežojas ar Kalupes āraini, kur dominē lauksaimniecībā izmantojamās zemes.

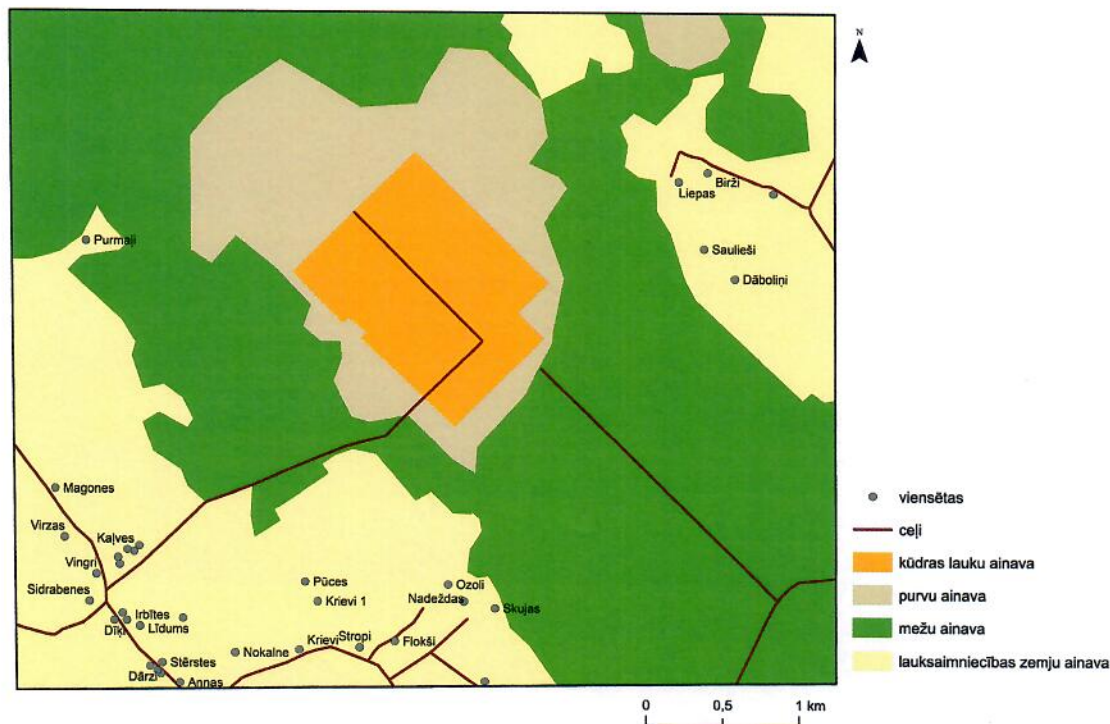
Plānotās darbības paplašināšanai paredzētās teritorijas un tās apkārtnes ainaviskais izvērtējums balstās uz kartogrāfiskā materiāla, literatūras analīzi un apsekojumiem dabā. Apskatāmās teritorijas esošā ainaviskā situācija parādīta 2.10.1. attēlā.

Nīcgales purva un tā apkārtnes teritorijā nodalās šādas galvenās, atšķirīgās ainavas:

- ieguves procesā esošie kūdras lauki;
- nosacīti dabiskās purva teritorijas;
- meži;
- lauksaimniecības zemes (1. att.).

Nīcgales purva teritorijai ir raksturīga nosacīti dabiska purva un kūdras ieguves lauku ainava. Šīs ainavas no visām pusēm ietver mežu josla, kas veido mežu ainavu. Tā savukārt robežojas ar ārinei raksturīgām lauksaimniecības zemju ainavām, kas ir vistipiskākais

kultūrainavu tips, kas veidojies attīstoties zemkopībai, un kas pārveidota meliorācijas procesa rezultātā (VARAM, 2000). Šāda ainava, kurā nozīmīgi elementi ir arī lauku apdzīvotās vietas, tai skaitā viensētas, ir raksturīga teritorijai Nīcgales purva dienvidos un austrumos. Tieši no šo viensētu iedzīvotāju vizuālās uztveres viedokļa ir vērtētas Nīcgales purva un tā apkārtnes ainavas.

1. attēls. Nīcgales purva un tā apkārtnes ainavu karte.

Kopumā izpētes teritorijā var izdalīt divus ainavu tipus: *antropogēno un nosacīti dabisko purva ainavu tipu*. Tas nozīmē, ka uzsākot realizēt kūdras ieguves procesus tā vidusdaļā, dabiskais purvs tiek pārveidots par derīgo izrakteņu ieguves teritoriju, kā rezultātā ir mainījusies un izveidojusies antropogēna ainava. Arī neapgūtās, paredzētās darbības paplašināšanai plānotajās teritorijās ir vērojama vēsturiski izveidoto meliorācijas sistēmu ietekme. Šis apstāklis nosaka to, ka arī kūdras ieguves paplašināšanai paredzētās teritorijas pašreizējā brīdī uzskatāmas par *nosacīti dabiskām*.

Izpētes rezultātā konstatēts, ka izpētes teritorijas ārējās ietekmes ir nelielas vai to vispār nav, jo Nīcgales purva teritorija kopumā, ieskaitot arī jau darbībā esošos kūdras laukus, veido nosacīti slēgtu telpu, kuru no visām pusēm ietver meži. Paplašināmo lauku teritorijas dienvidos un dienvidrietumos robežojas ar atklātām ainavām, kur jau notiek kūdras ieguve,

bet ziemeļrietumos un ziemeļaustrumos, ainavas veido paplašināmo teritoriju ārējā mala, kas robežojas ar meža joslu, kas, savukārt, šīs teritorijas atdala no cilvēku veidotām, pārsvarā ietekmētām ainavām, tai skaitā ganībām un pļavām. Tā kā, pateicoties mežu joslai, paredzētās darbības paplašināšanai plānotās teritorijas nav sasniedzama skatam ne no apdzīvotām vietām, kas galvenokārt atrodas dienvidos un austrumos, ne arī no ceļiem (1. att.) un tā robežojas ar atklāto esošo kūdras lauku ainavu, tad tās ārējā ietekme gan pašreizējā stāvoklī, gan arī vēlāk, kad tur norisināsies kūdras ieguves darbi, sagaidāma minimāla.

Paplašināmās teritorijas kūdras ieguvei robežojas ar esošajiem kūdras laukiem, kuru ainavas galvenā vizuālā īpatnība ir plaša atklāta telpa un lineāro elementu dominance, kuru veido novadgrāvji un kartu grāvji. Tas nosaka atklātās ainavu telpas taisnstūrveida konfigurāciju, kurā lielākoties dominē brūnā kūdras krāsa. Attālākās zaļās meža malas veido skatu telpu barjeras (2. att.). Jāatzīmē, ka arī nelielā attālumā (20-30 m) no esošajiem kontūrgrāvjiem, kas atdala kūdras paplašināšanai plānotos laukus no jau darbībā esošajiem kūdras laukiem, ir saglabājies augsts gruntsūdens līmenis (2. att.). Tas ainavā izteiktāk iezīmē lineāros elementus - grāvjus un pastiprina purva ainavas uztveri.

2. attēls. Nīcgales purva kūdras lauku un paplašināšanai plānoto teritoriju robežas atklātā ainava, kurā dominē lineārie ainavas elementi un meža malas veido skatu telpu barjeras.

Kūdras ieguvei paredzētās teritorijas ainavas iekšējo struktūru veido pārsvarā 2-3 m augstas priedītes un bērzi. Ar kokiem un krūmiem aizaugušas augstā purva ainavas ar izteiktu ciņu – ieplaku mikrolieljefu (3. att.) mijas ar atklātākām, mazāk blīvi aizaugušām teritorijām,

kur bieži vien iezīmējas gan bijušo lāmu vietas, gan arī vēl saglabājušās daļēji aizaugošās lāmas (4. att.).

.3. attēls. Nīcgales purva kūdras lauku paplašināšanai plānotās teritorijas daļēji aizaugošās augstā purva ainavas ar izteiktu ciņu – ieplaku mikroreljefu.

4. attēls. Viena no Nīcgales purva neizstrādātajā daļā daļēji aizaugošās lāma, ko ietver spilvju-sfagnu ciņi.

Nīcgales purva kūdras lauku ietekmes zonā un tuvākajā apkārtnē nav speciālu rekreācijas teritoriju, un tas nav iekļauts tūrisma maršrutos, tai skaitā nav arī ekotūrisma objekts. Tomēr apkārtējiem iedzīvotājiem līdz šim kūdras ieguvei neiekļautā Nīcgales purva teritorija un apkārtējie meži ir nozīmīgs rekreācijas objekts, galvenokārt kā dzērveņu un melleņu lasīšanas vieta.

Prognoze par iespējamo ietekmi uz ainavas daudzveidību, tās elementiem, kultūrvēsturisko vidi un rekreācijas resursiem

Kūdras ieguves lauku paplašināšana un kūdras ieguve ir cieši saistīta ar ainavas struktūras izmaiņām. Prognozējot iespējamo ietekmi uz vidi un ainavu, kūdras lauku paplašināšanas rezultātā tika izmantota vizuālās prognozēšanas metodika, nosakot plānotās darbības iespējamo vizuālās ietekmes zonu un skatu punktus. Par tādiem pieņem apdzīvojamās mājas un lauksaimniecības teritorijas (2.10.1. att.), no kurām varētu pavērsties skati gan uz kūdras laukiem to ieguves procesā, gan arī pēc lauku izstrādes un rekultivācijas. Izvērtējot paredzētās darbības ietekmi uz teritorijas ainavu kopumā, tika pievērsta uzmanība tam, vai būs šo jauno kūdras lauku teritorijas ainavas ārējās ietekmes, un arī tam, kā mainīsies paplašināmās teritorijas ainavas iekšējā struktūra.

Analizējot teritorijas ārējās ietekmes, jāsecina, ka šādu ietekmju praktiski nebūs. To nosaka tas, ka paredzētās darbības teritorijas no ārpuses ietver meži un kūdras lauki, un kūdras ieguves process nav saskatāms ne no dzīvojamām mājām, ne arī no ceļiem. Ainavu neietekmēs arī jaunu pagaidu tehnoloģisko pievedceļu ierīkošana iegūtās kūdras transportēšanai, jo tie būs saistīti ar jau esošo kūdras lauku pagaidu tehnoloģiskiem ceļiem.

Kūdras ieguves laikā būtiski mainīsies atradnes teritorijas iekšējā struktūra. Ja tagad to veido daļēji dabiska, mežaina purva un kūdras lauku ainavu mija, tad kūdras ieguves laikā veidosies jauni ainavas elementi. Tos vispirms veidos lineārie ainavas elementi, galvenokārt novadgrāvji un kartu grāvji, bet vēlāk arī pievedceļi un izraktās kūdras stirpas. Tā rezultātā, būtiski mainīsies pašreizējā atklāto kūdras lauku un šobrīd daļēji slēgto purvu teritoriju attiecība. Praktiski izzudīs purva ainava, izņemot purva malas, kur kūdras slāņa biezums ir nepietiekams kūdras ieguvei; nelielās platībās saglabāsies mežaina purva ainavas. Tādejādi, kaut arī ārpus kūdras laukiem ainavu daudzveidība saglabāsies pašreizējā līmenī, tomēr teritorijā neredzams samazināsies purvu ainavu izplatība un daļēji arī daudzveidība.

Kopumā var prognozēt, ka tā kā kūdras ieguves lauki, gan esošie, gan arī plānotie, atrodas pietiekami tālu no apdzīvotajām vietām (tuvākās dzīvojamās mājas ir austrumos no plānoto kūdras lauku teritorijas – „Liepas” ~ 0,6 km attālumā), apkārtējiem iedzīvotājiem tie nav redzami, jo tos skatam aizsedz mežu josla, un tādēļ var apgalvot, ka kūdras ieguve neietekmēs iedzīvotāju dzīves telpas uztveres ainavu un tādejādi nepazeminās to dzīves kvalitāti un komfortu pie nosacījuma, ka tiks saglabāta mežu josla ap kūdras laukiem gan kūdras ieguves laikā, gan arī pēc darbības beigšanas. Ņemot vērā to, ka teritorija jau atrodas telpā, kurā tiek paredzēta saimnieciskā darbība gan no mežsaimniecības, gan no derīgo izrakteņu ieguves

pusēs, kā arī tas, ka šie meži pieder gan valstij, gan arī iestādēm un privātpersonām, būtu svarīgi vienoties ar apkārtējo mežu izstrādātājiem, lai tiktu saglabāta mežu josla, lai būtiski nemainītu ainavas struktūru.

Izvērtējot iespējamo ietekmi uz ainavas daudzveidību un tās elementiem, jāatzīmē, ka apmēram 2 km attālumā uz dienvidaustrumiem no plānotās darbības teritorijas atrodas aizsargājamais ainavu apvidus "Nīcgaļu meži", kas izveidots 2005. gada 8. aprīlī saskaņā ar Latvijas Republikas MK noteikumiem Nr. 265. Šī teritorija ir nozīmīga vienas ES Biotopu direktīvas II pielikuma tauriņu sugas (skabiosu pļavraibenis), divu II un IV pielikuma sugu (ošu pļavraibenis, zirgskābeņu zilenītis) un divu IV pielikuma sugu (meža sīksamtenis, gāršas samtenis) saglabāšanai (SIA „Latvijas mežu ierīcība”, 2004.). Plānotās darbības paplašināšanai paredzētās teritorijas atrodas ziemeļrietumos un ziemeļaustrumos no esošajiem kūdras laukiem, tādēļ ietekme uz aizsargājamo ainavu apvidu nemainīsies.

Nīcgales kūdras atradnes tiešā tuvumā nav neviena kultūrvēsturiska pieminekļa. Tuvākais kultūrvēsturiskais piemineklis ir Ružu senkapi ar aizsargjoslu, kas atrodas 4 km uz rietumiem no plānotās darbības vietas un tādejādi, kūdras ieguves darbībai nebūs ietekmes ne uz Ružu senkapiem, ne arī uz kādu citu kultūrvēsturisku pieminekli.

Izpētes teritorija un tās piegulošā apkārtnē šobrīd neietilpst tūrisma maršrutos, bet var tikt izmantota tūrisma vai sabiedrības izglītošanas pasākumos, kad ir speciāla interese uzzināt un redzēt, kā tiek veikta kūdras ieguve. Tas iespējams arī tādēļ, ka tūrisma maršrutos bieži vien ietilpst Latvijā lielākais Nīcgales dižakmens, kas atrodas apmēram 2 km uz dienvidiem esošajā aizsargājamajā ainavu apvidū "Nīcgales meži".

Paredzams, ka kūdras ieguve atradnē „Nīcgales purvs”, paplašinot kūdras laukus, galvenais izpētes teritorijas vērtības samazinājums no rekreatīvā aspekta būs zaudētās dzērveņu vietas, tomēr ņemot vērā to, ka Nīcgales purvs ziemeļos robežojas ar Gerlaka un Jersikas purviem, šis zaudējums nebūs būtisks.

Analizējot izpētes laikā iegūto informāciju, ņemot vērā kūdras lauku atrašanās vietu, pieejamību, vizuālo un emocionālo iespaidu, var secināt, ka paplašināšanai paredzēto lauku ainavas kopumā ir maznozīmīgas, un kūdras ieguves rezultātā vērtīgu ainavu platības samazināsies minimāli.

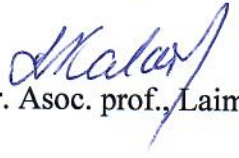
Izmantotie informācijas avoti

LR MK noteikumi, 2004. LR MK noteikumi Nr. 265, Pielikums MK noteikumiem 69. Noteikumi par aizsargājamo ainavu apvidiem, 1999. g. 23. 02. www.likumi.lv

Ramans, K., 1994. Ainavrajonēšana. Latvijas daba. Enciklopēdija „Latvija un latvieši” 1. Rīga. Latvijas enciklopēdija. 22.-24. lpp.

SIA „Latvijas mežu ierīcība”, 2004. Aizsargājamā ainavu dabas apvidus „Nīcgaļu meži” dabas aizsardzības plāns, Daugavpils novads Nīcgales pagasts, 2005.-2015. g.. Salaspils. 69 lpp.

VARAM, 2000. Ainavu aizsardzība. Nozares pārskats rajona plānojuma izstrādāšanai. 92 lpp.

Dr.ģeogr. Asoc. prof., Laimdota Kalniņa